

Handläggare
Anette Manoti
Telefon: 08-50824582**Till**
Kommunstyrelsen**Remiss av Betänkandet - Ett starkt judiskt liv för framtida generationer – Nationell strategi för att stärka judiskt liv i Sverige 2025-2034 (SOU 2024:3)**

Kontorsyttrande

Sammanfattning

Stadsdelsförvaltningen avstår ifrån ställningstaganden om utredningens förslag till målsättningar, åtgärder och behov. I kontorsyttrandet väljer förvaltningen istället att poängtera behovet av ett starkt jämställdhetsperspektiv.

Förvaltningen hade gärna sett ett tydligare perspektiv om judiska kvinnors och flickors villkor, både inom judiskt sekulärt och religiöst liv. Det saknas aspekter som gäller de nationella jämställdhetspolitiska målen. Av de 89 remissinstanserna finns ingen instans som specifikt har jämställdhetskompetens, exempelvis Jämställdhetsmyndigheten.

Utredningen lyfter en bister verklighet med antisemitism, judiska aktörers omfattande säkerhetsåtgärder och judars rädsla liksom faktiska erfarenheter av hot och hat i offentliga och digitala rum. Däremot noterar förvaltningen att utredningen saknar vägledning för kommuner och regioner vad gäller våld i nära relationer och om hänsyn bör tas, kring insatser utifrån ett judiskt perspektiv.

Det är inte tillåtet att föra statistik på etnisk grund. Oavsett antal Skärholmsbor med judisk tillhörighet, finns det en laglig skyldighet för det offentliga att främja de nationella minoriteternas språk och kulturer. Det kan även finnas ett värde för majoritetssamhället av kunskap om den judiska minoriteten.

Bakgrund

Regeringen beslutade den 16 juni 2022 att tillsätta en särskild utredare med uppdrag att lämna förslag till en nationell strategi för att stärka judiskt liv i Sverige. Strategin ska särskilt beakta överföringen av judisk kultur och jiddisch till yngre och framtida generationer, med utgångspunkt i Sveriges åtaganden om skydd för nationella minoriteter och minoritetsspråk. Utredningen överlämnades till Kulturdepartementet i januari 2024.

Kulturdepartementet har skickat utredningen på remiss till 89 remissinstanser, exempelvis Sveriges Kommuner och Regioner och Myndigheten för stöd till trossamfund. Inom Stockholms stad ska remissen besvaras av alla facknämnder och stadsdelsnämnderna i Norra innerstaden och Skärholmen.

Riksdagen beslutade 1999 att utse fem nationella minoritetsgrupper, sverigefinnar, urfolket samer, tornedalingar, romer och judar. De fem erkända minoritetsspråken är finska, samiska, meänkieli, romani chib och jiddisch. Sveriges kommuner ska enligt *Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk* skydda och främja minoriteternas språk och kulturer.

Ärendet

Utredningens kontext beskrivs genom riksdagens ratificering av två Europarådskonventioner, som innebär att ge skydd för de nationella minoriteterna, stärka deras möjligheter till inflytande och stödja och bevara minoritetsspråken. EU:s medlemsländer har även antagit en strategi 2021-2030 om att bekämpa antisemitism och främja judiskt liv.

Judiska organisationer i Sverige gjorde en framställan till regeringen 2020 (Ku2020/00270) om behovet av att stärka förutsättningarna för ett judiskt liv. Organisationerna beskrev att många judar inte vågar visa sin judiska tillhörighet av rädsla för hot och hat, vilket ger dåliga förutsättningar för en positiv judisk identifikation. Organisationernas framställan stöds av Brottsförebyggande rådets (Brå) rapport *Antisemitiska hatbrott (Rapport 2019:4)*. Där framkommer att antisemitism är ett återkommande inslag i många judars liv och enligt Brå skapar denna brottslighet en påtaglig oro och otrygghet som hindrar den enskilda att delta i samhällslivet på likvärdiga villkor som andra. Regeringen beslutade 2022 om ett åtgärdsprogram mot antisemitism (A2022/00999).

Länsstyrelserna och Sametinget, har i uppgift att följa upp minoritetspolitikens utveckling. De rapporterade 2022 till Konstitutionsutskottet att kommuner och regioner i lägre utsträckning arbetar med den judiska minoritetens rättigheter, i jämförelse med arbetet för de övriga minoriteterna (Ku2022/00777). Det finns förvaltningsområden där kommuner genom tilldelning av statsbidrag, ska stärka minoritetsspråken finska, meänkieli och samiska och det finns en strategi för romsk inkludering. Det finns dock ingen strategi för att stärka den judiska inkluderingen eller något förvaltningsområde för minoritetsspråket jiddisch.

Uppdraget

Mot bakgrund av ovan ansåg regeringen att det behövdes en fördjupad bild som beskriver judarnas särskilda behov att få sina minoritetsrättigheter tillgodosedda. En statlig offentlig utredning tillsattes i juni 2022 (SOU 2024:3). Uppdraget var att kartlägga

hinder och möjligheter för den judiska minoriteten och ge förslag till åtgärder i syfte att stärka förutsättningarna för det judiska livet, med fokus på kommande generationer. Arbetet skulle ske i samverka med judiska företrädare och sakkunniga, samt samråd med relevanta myndigheter och organisationer. Utredningen ska utgå ifrån ett jämställdhetsperspektiv och synliggöra eventuella skillnader för judiska kvinnor och män, flickor och pojkar. I uppdraget ingick inte förslag till författningsändringar.

Slutsatser i korthet

Utredningen beskriver att det största hindret för judiskt liv är antisemitism. De säkerhetsarrangemang som de judiska institutionerna själva behöver ombesörja är kostsamma och tar resurser från annan verksamhet. Vissa judar undviker offentliga sammanhang och säkerhetsberedskapen skapar olust. Utredningen lyfter begränsningar i vardagen, exempelvis uppmanas barnen inom judisk förskola och skola, att inte bära judiska symboler vid utflykter.

Enligt utredningen finns det även hinder som bottnar i bristande kunskap och förståelse, bland annat hos offentligt anställda som möter den judiska minoriteten i olika sammanhang. Det leder i sin tur till bedömningar och beslut som begränsar möjligheterna att leva ett judiskt liv.

Det offentligas insatser inom ramen för minoritetspolitiken anses hålla ett för stort fokus på språket, som inte blir relevant för den judiska minoriteten. Bakgrunden är att jiddisch för många judar huvudsakligen har en funktion som kulturbärare, snarare än ett vardagsspråk.

I utredningen framkommer även att judar har behov av att kosher (tillåtet inom mat och ritualer), omskärelse av pojkar och judisk skola är tillgängliga och tillåtna i Sverige, både i dag och i framtiden.

Förslag till åtgärder

Utredningen har fem målsättningar som bedöms ha särskild betydelse och ger förslag på åtgärder inom varje område. Åtgärderna ska genomföras i dialog med den judiska minoriteten.

Målsättning

- Judar i Sverige kan leva öppet, tryggt och säkert.

Åtgärder

Följ upp statsbidragen för de säkerhetshöjande insatserna som ska gälla från 2024, utifrån den judiska minoritetens behov av trygghet och säkerhet. Stärk förmågan hos polisen att bekämpa hatbrott mot judar, inklusive IT-relaterade hatbrott. Brottsförebyggande rådet bör ges i uppdrag att göra en fördjupad studie av antisemitiska hatbrott.

Statens skolverk och Forum för levande historia ges fortsatta uppdrag för att arbeta med demokratistärkande insatser för att motverka antisemitism och andra former av rasism i skolan. Därutöver föreslås att regeringens åtgärdsprogram (A2022/00999) mot antisemitism förlängs och utvecklas i förhållande till den nationella strategin.

Målsättning

- Det finns goda möjligheter att leva ett judiskt liv och att överföra judisk kultur och traditioner till barn och unga.

Åtgärder

I skollagens definition av konfessionella inslag i utbildning bör större hänsyn tas till vad som är kultur och tradition snarare än konfession. Översynen ska beakta artikel 5 i ramkonventionen om nationella minoriteter. Stärkta medel föreslås för litteratur om judiskt liv för barn och unga och deras familjer. Inom skolan bör hänsyn tas till judiska helgdagar. Regeringen bör överväga åtgärder för att långsiktigt säkerställa möjligheten till omskärelse av pojkar. Därutöver föreslås att beakta äldres behov inom äldreomsorgen, att upprätthålla sin judiska identitet.

Målsättning

- Det finns stärkt kunskap, utbildning och forskning om judiskt liv och i judiska studier.

Åtgärder

Enligt förordningen (2011:398) om särskild utbildning i judiska studier i grundskolan, bör huvudmän kompenseras för ökade kostnader i grundskolans årskurs 7–9. Statens skolverk bör ta fram undervisningsmaterial om den judiska minoriteten, som kan användas i förskola och skola. En satsning föreslås om folkbildning i judisk kultur och det svensk-judiska kulturarvet. Ett lärosäte eller utbildningsinstitut föreslås utveckla ett masterprogram inom judiska studier, samt att inrätta en koordinator som kan samordna och synliggöra olika judiska studievägar. Därutöver föreslås Vetenskapsrådet genomföra en forskningssatsning med medel till en professur.

Målsättning

- Judisk kultur och svensk-judiskt kulturarv är mer synligt i det svenska samhället.

Åtgärder

År 2025 bör högtidlighålla 250 år av etablerat judiskt liv i Sverige, där statliga myndigheter ges särskilda uppdrag om jubileumsåret. Ett statsbidrag föreslås för att öka det judiska civilsamhällets förutsättningar att bidra med verksamheter på lokal och regional nivå, barn och unga ska särskilt prioriteras. Judiska Centralrådet bör ges ett ekonomiskt stöd för att inrätta och driva ett nationellt judiskt informationscentrum, där kunskap förmedlas om judisk kultur, historia, religion och levnadsätt i Sverige. Judiska museet bör ges en treårig förstärkning för att kunna stötta museer, arkiv och judiska organisationer i syfte att synliggöra det fysiska svensk-judiska

kulturarvet. Öronmärk medel inom bidraget för kulturmiljövård för judiska byggnader. Därutöver föreslås att det offentliga Sverige uppmärksammar judiska högtider.

Målsättning

- Det offentligas arbete med jiddisch är relevant och framåtsyftande.

Bedömning av pågående insatser

Språkcentrum för jiddisch bör ges en långsiktig finansiering, då nuvarande uppdrag löper ut 2024. Centrat bör utvecklas i förhållande till det arbete som görs med resursbiblioteket för jiddisch. De särskilda medel som tilldelats Lunds universitet är centrala för att erbjuda utbildning i jiddisch och att utbilda lärare. Det offentligas insatser med jiddisch bör i högre utsträckning utgå från målgruppens behov.

Behov för att uppfylla strategin

För att genomföra åtgärderna i den nationella strategin för judiskt liv i Sverige, anser utredningen att det finns fem övergripande behov.

- En nationell samordnare ska utses för att leda och samordna arbetet med strategins genomförande och ge stöd till berörda aktörer. Utredningen ger förslag på olika myndigheter som är lämpliga som samordnare.
- Genomförandet av strategin ska ske i samverkan med den judiska minoriteten.
- Strategin ska utvärderas av den nationella samordnaren efter halva strategiperioden.
- Regeringen utser myndigheter som är centrala för att genomföra strategin.
- Pilotkommuner ska utses för att under hela strategins tidsperiod bedriva ett utvecklingsarbete för att stärka judiskt liv. Pilotkommunerna ska ges ett årligt statsbidrag.

Åtgärdernas konsekvenser för kommuner och regioner

Utredningen beskriver att åtgärderna inte inskränker det kommunala eller regionala självstyret, det innebär inte heller några nya åtaganden som medför ökade kostnader.

Förslaget att utse en nationell samordnare innebär att kommuner och regioner ges ett förstärkt stöd i arbetet med att tillgodose den judiska minoritetens rättigheter. Likaså förväntas förslaget om ett judiskt informationscenter underlätta kommuners och regioners arbete. Ett fortsatt uppdrag till Statens skolverk och Forum för levande historia, förväntas bidra till skolornas förmåga att hantera och undervisa om antisemitism.

Utredningens kostnadsberäkningar för åtgärderna ligger i huvudsak inom regeringens anslagna medel till de berörda myndigheterna. Prioriteringar inom anslagen föreslås eller öronmärkning av medlen.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelningen medborgarservice och stadsmiljö samt förskoleavdelningen

Förvaltningens synpunkter och förslag

Stadsdelsförvaltningen avstår ifrån ställningstaganden om utredningens förslag till målsättningar, åtgärder och behov. I kontorsyttrandet väljer förvaltningen istället att poängtera behovet av ett stärkt jämställdhetsperspektiv.

Utredningen beskrev strävan efter judisk representation av både kvinnor och män och anser att förslagen till åtgärder bidrar till perspektiv för judiska kvinnor och män, flickor och pojkar. Förvaltningen hade gärna sett ett tydligare könsperspektiv i linje med regeringens uppdrag om att synliggöra eventuella skillnader mellan könen. Statens utredare har inte lyft aspekter som gäller de nationella jämställdhetspolitiska målen. Av de 89 remissinstanserna, ser förvaltningen att det saknas någon instans som specifikt har jämställdhetskompetens, exempelvis Jämställdhetsmyndigheten.

Stockholms stads arbete med minoriteternas rättigheter

Stockholm stad har inget styrdokument som specifikt gäller den judiska minoriteten. Aktuellt styrdokument där den judiska minoriteten är inkluderad är *Stockholm stads riktlinjer för arbetet med nationella minoriteters rättigheter*. Därutöver har staden valt att inkludera de nationella minoriteternas rättigheter som en central del inom samtliga program för mänskliga rättigheter.

I staden ansvarar varje nämnd för att de nationella minoriteternas rättigheter tillgodoses. Stadsledningskontoret samordnar och stödjer nämndernas arbete och har även årliga samråd med den judiska minoriteten. Staden har också kontakt med det judiska ungdomsförbundet i samband med olika kommunala utredningar som staden initierar. Äldreförvaltningen har en referensgrupp för äldre där den judiska minoriteten är representerad och ger bidrag till Judiska församlingen i Stockholm för aktiviteter riktade till judiska äldre. Kulturförvaltningen har en samordnare för de nationella minoriteterna där arbetet framför allt sker genom biblioteken och Stockholms stadsmuseum. På stadsmuseet finns det judiska Stockholm i basutställningen.

Stockholms stad arbetar i viss omfattning med jiddisch. Visst material finns översatt på stadens hemsida, äldre- och utbildningsförvaltningarna översätter information till jiddisch.

Staden är ett så kallat förvaltningsområde för finska, meänkieli och samiska. Det innebär exempelvis att dessa tre minoritetsgrupper har

rätt till förskola och äldreomsorg på sitt minoritetsspråk. Staden erhåller statsbidrag för de tre språken, men ingen av Sveriges kommuner har jiddisch som förvaltningsområde.

Stadsdelsförvaltningen ingår i ett av stadens så kallade kluster för de nationella minoriteterna, tillsammans med Hägersten- Älvsjö. Stadsledningskontoret förmedlar statsbidrag till stadsdelsförvaltningen för aktiviteter inom äldreomsorgen till den sverigefinska minoriteten och generella kunskapsinsatser om minoriteternas rättigheter till personal. Inom förskolan i Skärholmen finns inga föräldrar som uppgett jiddisch som hemspråk.

Förvaltningen har kännedom om över 100 föreningar och samfund i stadsdelsnämndsområdet, men känner inte till någon judisk förening eller judiskt samfund i området. Stadsledningskontoret uppskattar att cirka 100 000 personer tillhör någon av de fem minoriteterna, men det är inte tillåtet att föra statistik på etnisk grund. Oavsett antal Skärholmsbor med judisk tillhörighet, finns det en laglig skyldighet för kommuner och regioner att främja de nationella minoriteternas språk och kulturer. Det kan även finnas ett värde för majoritetssamhället av kunskap om den judiska minoriteten.

Jämställdhetsanalys

Utredning berör både judiska kvinnor/flickor och män/pojkar. I förvaltningens handläggning och individuella kontakter, ansvarar förvaltningen för att personal har kunskap och vaksamhet inom alla diskrimineringsgrunderna, även kvinnors specifika utsatthet. Ett av Sveriges jämställdhetspolitiska delmål, är att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Förvaltningen har inte noterat i utredningen någon särskild judisk aspekt som bör tas hänsyn till, i det offentliga insatser för våldsutsatta kvinnor och om det även är relevant i arbetet mot hedersrelaterat våld.

I utredningen beskrivs att judiska religiösa män, bär synliga symboler och klädsel, vilket kan innebära en utsatthet som är större än kvinnors. Förvaltningen vill lyfta att det finns en generell skillnad mellan mäns och kvinnors upplevelse av trygghet i den offentliga miljön. Stockholm stads medborgarundersökning visar att kvinnor i högre utsträckning än män anpassar sin utomhusvistelse, utifrån upplevelser av otrygghet.

Omskärelse av pojkar anses i utredningen vara en väsentlig identitetsmarkör att bevara inom den judiska tillhörigheten. Judiska föräldrar beskrivs känna oro för förändringar i Socialstyrelsens och Sveriges kommuner och regioners rekommendationer om omskärelse på icke-medicinsk grund, som idag är tillåten under vissa omständigheter. I riksdagen har flera motioner lagts fram,

senast 2023, där FN:s barnkonvention föreslås väga tyngre än religionsfriheten och föräldrabalken.

Christoffer Carlander
Tf. avdelningschef
Skärholmens
stadsdelsförvaltning

Bilagor

1. Remiss av betänkandet – Ett starkt judiskt liv för framtida generationer – Nationell strategi för att stärka judiskt liv i Sverige 2025-2034 (SOU 2024:3)

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Christoffer Carlander, Tf. avdelningschef	2024-04-11